

Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos PP

Pajamų nelygybės mažinimo - NPP 2.1

Socialinės sutelkties (solidarumo) - NPP 2.2, 2.7

Įtraukios darbo rinkos (užimtumo) - NPP 2.3, 2.8, 2.9

Šeimos politikos stiprinimo - NPP 2.5

Aplinkos pritaikymo neįgaliesiems - NPP 2.6

PAJAMŲ NELYGYBĖS MAŽINIMO PP

2.1. Mažinti pajamų nelygybę, kuri didina visuomenės susipriešinimą, emigraciją, nusikalstamumą, mažina socialinio teisingumo jausmą, todėl neigiamai veikia visuomenės socialinę gerovę. Remiantis Europos Komisijos ataskaita, Lietuvoje pajamų nelygybės problemą siūloma spręsti gerinant mokesčių ir socialinių išmokų sistemos struktūrą, didinant mokesčių sistemos progresyvumą. Atsižvelgiant į problemos kompleksiskumą ir įrankius jai spręsti, tinkamiausių uždaviniui įgyvendinti priemonių rinkinį formuos Socialinės apsaugos ir darbo ministerija kartu su Finansų ministerija.

Eglė Čeponytė

1 problema. Palyginus su kitomis ES šalimis, aukštas pajamų atotrūkis tarp asmenų (namų ūkių), kurių pagrindinis pajamų šaltinis yra socialinės išmokos, ir likusių šalies gyventojų

(Pajamų pasiskirstymo koeficientas s80/s20 Lietuvoje 2018 m. buvo 1,39 karto didesnis nei ES vidurkis, o 2019 m. - 1,27 karto didesnis. Pajamų pasiskirstymo koeficientas s50/s20 Lietuvoje buvo 1,17 karto didesnis nei ES vidurkis, o 2019 m. - 1,09 karto didesnis)

Priežastys:

Žemos pensinio amžiaus asmenų pajamos bei šios asmenų grupės skurdas

(2019 m. Lietuvoje buvo 667 800 asmenys, kurie gavo su senatve susijusias pensijas. 2019 m. senatvės pensininkų skurdo rizikos lygis siekė 35,1 proc.)

Žemos bedarbių (ypač ilgalaikių) bei neaktyvių asmenų pajamos netenkina minimalių šių asmenų vartojimo poreikių

(2019 m. pabaigoje Užimtumo tarnyboje buvo registruota 150,5 tūkst. bedarbių ir jie sudarė 8,7 proc. šalies darbingo mažiaus gyventojų. 2019 m. bedarbių skurdo rizikos lygis siekė 54,4 proc.)

Priemonės:

- Nuosekliai didinti socialinio draudimo pensijas ir užtikrinti adekvatesnę sąsają su buvusiu darbo užmokesčiu (SADM)
- Nuosekliai didinti šalpos pensijas (SADM)
- Tobulinti vienišų pensinio amžiaus asmenų pajamų apsaugos sistemą
- *Kitos priemonės numatomos Socialinės sutelkties PP (SADM)*

- Tobulinti minimalių pajamų sistemą, siekiant užtikrinti išmokų adekvatumą bei aprėptį (SADM)
- Tobulinti valstybinio socialinio draudimo sistemą, siekiant užtikrinti šios sistemos finansinį tvarumą ir išmokų adekvatumą (SADM)
- Vystyti socialinės paramos ir susijusios pagalbos kompleksinio teikimo modelį, derinant socialinės paramos ir susijusios pagalbos formas tarpusavyje ir vertinant asmens (šeimoms) individualius poreikius (SADM, savivaldybės)
- Tobulinti pinigines socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams sistemą, užtikrinant jos prieinamumą ir efektyvumą (SADM, savivaldybės)
- *Kitos priemonės taip pat numatomos Įtraukos darbo rinkos Plėtros programoje (SADM)*

1 problema. Palyginus su kitomis ES šalimis, aukštas pajamų atotrūkis tarp asmenų (namų ūkių), kurių pagrindinis pajamų šaltinis yra socialinės išmokos, ir likusių šalies gyventojų.

Priežastys:

Žemos neįgaliųjų pajamos netenkina šių asmenų specialiųjų poreikių bei šios tikslinės grupės skurdas

(2019 m. administraciniais duomenimis, Lietuvoje buvo apie 236 tūkst. asmenų su negalia, o jų skurdo rizikos lygis siekė 31,3 proc.)

Žemos vienišų tėvų/globėjų (ypač vienišų motinų) namų ūkių pajamos bei šių asmenų skurdas

(2019 m. Lietuvoje buvo apie 93 200 vienišų tėvų namų ūkių. Vienišo tėvo su vienu ir daugiau vaikų skurdo rizikos lygis 2019 m. siekė 45,4 proc.)

Priemonės:

- Nuosekliai didinti socialinio draudimo pensijas ir užtikrinti adekvatesnę sąsają su buvusiu darbo užmokesčiu (SADM)
- Nuosekliai didinti tikslinių kompensacijų dydžių vertę specialiesiems poreikiams tenkinti (SADM)
- Tobulinti valstybinio socialinio draudimo sistemą, siekiant užtikrinti šios sistemos finansinį tvarumą ir išmokų adekvatumą (SADM)
- Kitos priemonės taip pat numatomos Įtraukos darbo rinkos Plėtros programoje (SADM)

- Mažinti mokesčių našta mažiausiai uždirbantiems asmenims (FM)
- Tobulinti vienišų tėvų/globėjų pajamų apsaugos sistemą (SADM)
- Tobulinti minimalių pajamų sistemą, siekiant užtikrinti išmokų adekvatumą bei aprėptį (SADM)
- Tobulinti valstybinio socialinio draudimo sistemą, siekiant užtikrinti šios sistemos finansinį tvarumą ir išmokų adekvatumą (SADM)
- Kitos priemonės taip pat numatomos Įtraukos darbo rinkos Plėtros programoje (SADM)

2 problema: Aukšti pajamų atotrūčiai darbo rinkoje (ypač tarp nekvalifikuotų darbuotojų, žemesnio išsilavinimo asmenų ir likusių šalies gyventojų).
 (2015 m. Gini koeficientas dirbančių šalies gyventojų grupėje Lietuvoje siekė 33 ir buvo 4,4 procentiniais punktais didesnis nei ES vidurkis.)

Priežastys:	Priemonės:
<p>Dirbančiųjų skurdas (2019 m. dirbančių asmenų skurdo rizikos riba siekė 7,9 proc.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Mažinti mokesčių naštą mažiausiai uždirbantiems asmenims (FM) • <i>Kitos priemonės taip pat numatomos [traukos darbo rinkos Plėtros programoje (SADM)</i>
<p>Palyginus su kitomis ES šalimis, aukštas pajamų atotrūkis tarp savarankiškai dirbančių asmenų (IDV, VL, IĮ, MB, TŪB, KŪB, ūkininkų ir kt.) ir likusių dirbančiųjų (Remiantis ekonomistų N. Černiausko ir A. Čigino tyrimu, savarankiškai dirbančių (taip pat gaunančių pajamas iš paskirstytojo pelno, nuomos ir kt.) disponuojamos pajamos buvo vidutiniškai apie 1.7 karto didesnės nei likusių dirbančiųjų. 2019 metų savarankiškai dirbančių asmenų draudėjų skaičius siekė apie 290,7 tūkst.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Tobulinti savarankiškai dirbantiems asmenims taikomą valstybinio socialinio draudimo įmokų sistemą, siekiant užtikrinti pakankamas socialines garantijas ir nustatyti vienodą apmokestinimą, lyginant su samdomą darbą dirbančių asmenų apmokestinimu (SADM) • Kitos priemonės numatytos Viešųjų Finansų plėtros programoje (FM)
<p>Tarp šalies įmonių ir gyventojų paplitusios GPM, PSD ir VSD mokesčių vengimo ir slėpimo praktikos mažina mokestinės sistemos progresyvumą ir efektyvumą (Skirtingais vertinimais Lietuvos šešėlinė ekonomika sudaro nuo 14 iki 22 proc. BVP)</p>	<p><i>Priemonės numatytos Viešųjų Finansų plėtros programoje (FM)</i></p> <p>-</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Nepakankamas darbo užmokesčio augimas privačiame sektoriuje • Dalyvavimo darbo rinkoje ir darbo užmokesčio dydžių skirtumai tarp savivaldybių (regionų) • Disproporcijos viešojo sektoriaus darbuotojų darbo apmokėjime 	<p><i>Priemonės numatytos [traukios darbo rinkos Plėtros programoje (SADM) ir Regionų plėtros programoje (VRM)</i></p>

3 problema. Santykinai aukšta pirminė (bruto) pajamų nelygybė (prieš valstybės vykdomą pajamų perskirstymą).

(Gini koeficientas, prieš socialines išmokas (išskyrus senatvės ir našlių pensijas), 2019 m. Lietuvoje siekė 39,7 (ES vidurkis atitinkamais metais buvo 35,5))

Priežastys:

Socialinė atskirtis dėl galimos diskriminacijos (lyties, socialinės padėties, amžiaus, negalios, kalbos, kilmės, rasės, tautybės, pilietybės, etninės priklausomybės, įsitikinimų ar pažiūrų, tikėjimo, lytinės orientacijos, sveikatos būklės ir kitu pagrindu) (Socialinės sutelkties PP (SADM), Įtraukios darbo rinkos PP (SADM))

Moterų ir vyrų segregacija švietime ir darbo rinkoje (Šeimos politikos stiprinimo PP, Įtraukios darbo rinkos PP ir Socialinės sutelkties PP)

Švietimo sistemos rezultatų netolygumai (Priemonės numatytos Švietimo plėtros programoje (ŠMSM))

Didėjantys socialiniai ir ekonominiai skirtumai, nulemiantys sveikatos netolygumus (Sveikatos apsaugos ministerijos Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programa)

Priemonės:

4 problema. Nelygybės ir skurdo stebėseną ir įgyvendinamų politikos priemonių poveikio šių problemų sprendimui vertinimas nėra pakankamai integruoti į politinių sprendimų priėmimo procesą

Priežastys:

Nelygybės ir skurdo srities statistika remiasi apklausų duomenimis, kurie atspindi situaciją su dviejų metų atotrūkiu ir be galimybės vykdyti šių rodiklių stebėseną savivaldybių lygiu.

Turimi duomenys apie suteikiamas socialines paslaugas, jų gavėjus, paslaugų rezultatus ir poveikį yra fragmentuoti, tik dalis šių duomenų gali būti greitai ir nerašant programinio kodo pasiekti ir panaudoti analitiniams tikslams

Nėra pakankamai išplėtoti ir taikomi nelygybės ir skurdo analizės, prognozavimo ir poveikio vertinimo instrumentai.

Nėra pakankamos institucinės sąrangos, kompetencijų bei žmogiškųjų išteklių, siekiant taikliai, kokybiškai ir patikimai spręsti atskirties, socialinės rizikos ir skurdo problemas, užtikrinant sprendimų tęstinumą.

Priemonės:

- Vystyti socialinės politikos priemonių poveikio vertinimo ir jų efektyvumo stebėseną (SADM, Statistikos departamentas, Nacionalinė švietimo agentūra, Strata, Finansų ministerija)

Priemonių krypčių rezultatų rodikliai (pensijos)

Priemonė	Priemonės rezultato rodiklio pavadinimas	Priemonės rezultato rodiklio reikšmės	
		Pradinė	2030 m.
Nuosekliai didinti socialinio draudimo pensijas Pilnas pavadinimas: Nuosekliai didinti socialinio draudimo pensijas ir užtikrinti adekvatesnę sąsają su buvusiu darbo užmokesčiu	Vidutinė senatvės socialinio draudimo pensija (Eur)	344 Eur (2019 m.)	Ne mažesnė nei praėjusių metų skurdo rizikos riba (Eur) vienam gyvenančiam asmeniui
	Vidutinės senatvės pensijos individualiosios dalies svoris (proc.)	45 proc. (2020 m.)	Ne mažiau kaip 50 proc.
	Apskaitos vieneto vertė (Eur)	3,81 Eur (2020 m.)	Ne mažiau nei 10,77 Eur
Nuosekliai didinti šalpos pensijas, nepaneigiant paskatų dirbti	Vyresnio amžiaus (65+ m.) asmenų absoliutaus skurdo lygis (proc.)	6,7 proc. (2019 m.)	Ne didesnis nei 4 proc.
Tobulinti vienišų pensinio amžiaus asmenų pajamų apsaugos sistemą	Skurdo rizikos lygis namų ūkiuose, kuriuos sudaro vieni gyvenantys senatvės pensininkai (proc.)	63,8 proc. (2019 m.)	Ne didesnis nei 48 proc.

Priemonių krypčių rezultatų rodikliai (socialinis draudimas)

Priemonė	Priemonės rezultato rodiklio pavadinimas	Priemonės rezultato rodiklio reikšmės	
		Pradinė	2030 m.
<p>Tobulinti valstybinio socialinio draudimo sistemą</p> <p>Pilnas pavadinimas: Tobulinti valstybinio socialinio draudimo sistemą, siekiant užtikrinti šios sistemos finansinį tvarumą, išmokų adekvatumą ir aprėptį</p>	<p>Subalansuotos atskiros socialinio draudimo rūšys (tam tikros draudimo rūšies įplaukos, įvertinus administravimo kaštus, išlaidas viršija arba yra mažesnės ne daugiau nei 5 p.p.) (vnt.)</p>	2 draudimo rūšys	5 draudimo rūšys
	<p>Nedarbo, ligos, vaiko priežiūros, motinystės ir tėvystės socialinio draudimo išmokų dydžiai ne mažesni nei minimalaus vartojimo poreikio dydis (MVPD) (Eur)</p>	<p>Minimalios socialinio draudimo išmokos: nedarbo draudimo išmokos pastovioji dalis lygi 23,27 proc. MMA (2020 m. - 141,25 €); minimali ligos išmoka - 15 proc. šalies VDU, galiojusio užpraeitą ketvirtį, - (2020, IV ketv. - 161,52 €); minimali motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmoka - 6 bazinės socialinės išmokos (2020 m. - 234 €)</p>	Minimalūs socialinio draudimo išmokos: nedarbo draudimo išmokos pastovioji dalis lygi 23,27 proc. MMA (2020 m. - 141,25 €); minimali ligos išmoka - 15 proc. šalies VDU, galiojusio užpraeitą ketvirtį, - (2020, IV ketv. - 161,52 €); minimali motinystės, tėvystės ir vaiko priežiūros išmoka - 6 bazinės socialinės išmokos (2020 m. - 234 €)
<p>Tobulinti savarankiškai dirbantiems asmenims taikomą valstybinio socialinio draudimo įmokų sistemą</p> <p>Pilnas pavadinimas: Tobulinti savarankiškai dirbantiems asmenims taikomą valstybinio socialinio draudimo įmokų sistemą, siekiant užtikrinti pakankamas socialines garantijas ir nustatyti vienodą apmokestinimą, lyginant su samdomą darbą dirbančių asmenų apmokestinimu</p>	<p>Savarankiškai dirbančių asmenų, kuriems taikoma ta pati socialinio draudimo tvarka (išskyrus nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialinis draudimas), kaip ir dirbantiems pagal darbo sutartį, procentas nuo visų savarankiškai dirbančių asmenų (proc.)</p>	19 proc. (2020 m.)	Ne mažiau nei 70 proc.

Priemonių krypčių rezultatų rodikliai (socialinis draudimas ir paraminės išmokos)

Tobulinti minimalių pajamų apsaugos sistemą	Socialinių išmokų (išskyrus senatvės ir našlių pensijas) įtaka skurdo rizikos lygio sumažėjimui (proc.)	31,56 proc. (2019 m.)	Ne mažiau nei 34 proc.
Vystyti socialinės paramos ir susijusios pagalbos teikimo koordinavimo sistemą	Piniginės socialinės paramos gavėjų, kurių bendrosios pajamos užtikrina MVPD, dalis nuo visų piniginės socialinės paramos gavėjų (proc.)	14 proc. (2018 m.)	Ne mažiau nei 30 proc.
	Registruotų bedarbių, kuriems sudaryti individualūs socialinės paramos planai, procentas nuo visų Užimtumo tarnyboje registruotų asmenų, gaunančių piniginę socialinę paramą (proc.)	9 proc. (2019 m.)	Ne mažiau nei 30 proc.
Tobulinti piniginės socialinės paramos nepasiturintiems gyventojams sistemą	Asmenų, turinčių teisę į piniginę socialinę paramą, bet jos „nepaimančių“, procentas nuo visų asmenų, turinčių teisę į piniginę socialinę paramą (proc.)	22,4 proc. (2017 m.)	Ne daugiau nei 10 proc.
	Asmenų, nepertraukiamai gaunančių piniginę socialinę paramą ilgiau nei metus, procentas nuo visų asmenų, gaunančių piniginę socialinę paramą (proc.)	46 proc. (2018 m.)	Ne daugiau nei 35 proc.
Tobulinti vienišų tėvų/globėjų pajamų apsaugos sistemą	Namų ūkių, kuriuos sudaro vienas suaugęs asmuo su vienu ir daugiau vaikų skurdo rizikos lygis (proc.)	45,4 proc. (2019 m.)	Ne daugiau nei 35 proc.
Nuosekliai didinti tikslinių kompensacijų bazės dydžių vertę specialiesiems poreikiams tenkinti	Tikslinių kompensacijų bazės dydis (Eur)	117 Eur (2020 m.)	Ne mažesnis nei 140 Eur